

Martin Pánek: Ekonomická soutěž a svoboda

1 Vyrovnané rozpočty obcí a krajů

Svobodní chápou, že deficitní státní rozpočet je jedna z nejhorších věcí, které může vláda svým občanům udělat, aniž je u toho přímo zabije. Deficit je skryté zdanění, které budou muset zaplatit příští vlády (a příští generace daňových poplatníků). Navíc vládní půjčky na finančních trzích vytlačují půjčky soukromé, protože banky raději půjčují vládám než firmám. Firmy tak nemají peníze na investice, a tak si občané mohou koupit méně věcí a technický pokrok postupuje pomaleji.

Proto mají Svobodní ve svém programu návrh ústavního zákona o rozpočtové kázní.

Logicky se dá dovodit, že to, co platí pro centrální vládu, mělo by platit i pro nižší úroveň veřejné správy. A to ze stejných důvodů. Důvodem navíc by mohlo být to, že pokud bychom nepřijali stejné omezení i pro nižší úroveň, mohlo by toto ústavní omezení být centrální vládou „tunelováno“ právě skrze rozpočty krajů nebo obcí např. tím, že by si vláda nechala více příjmů na svoji expanzi a obcím a krajům by nezbylo než se zadlužit.

Pro rozpočtovou kázeň centrální vlády je zapotřebí ústavní zákon, protože téměř každá vláda se opírá ve sněmovně o prostou většinu, takže by prostý zákon mohla lehce zrušit. Ústavní většinu naopak mívá málokterá vláda, avšak i takové existují (např. současná maďarská vláda nebo minulá bavorská).

Prostý zákon má ale vyšší právní sílu než vyhlášky obcí a krajů, tudíž na zkrocení deficitních myšlenek komunálních (a krajských) socialistů postačuje zákon prostý. Ten může navrhnout poslanec, skupina poslanců, vláda, Senát nebo právě kraj.¹

Připadá mi logické, aby tedy součástí programu Svobodných byl nejenom samozřejmý požadavek na vyrovnané hospodaření v rámci kraje, ve kterém budou Svobodní zastoupeni, nýbrž také využití zákonodárné iniciativy a předložení zákona o rozpočtové kázní obcí a krajů před Sněmovnu. K tomu postačuje přesvědčit většinu aspoň jednoho krajského zastupitelstva. I když se nám může úspěch takové akce zdát nepravděpodobný, měli bychom tento bod v programu v rámci konzistentnosti mít.

Otázkou je, zda je systém prostého zákona stabilním omezením nehospodárnosti obecních a krajských rad. Obcí máme v České republice přes šest tisíc, vládnou jim politici ze všemožných stran, takže nějaký kartel obcí a sněmovny je prakticky nemožný. Tedy vládní většina ve sněmovně nebude zřejmě mít velkou motivaci tento zákon rušit a povolovat obcím zadlužování.

U krajů je situace trochu jiná. Podle dosavadních voleb se krajské rady utváří poměrně jednobarevně, téměř výhradně z parlamentních stran. Náchylnost ke strategickému spojení hejtmanů a sněmovní většiny je zde tedy větší. Pokud ale nadále bude pokračovat tradice, že kraje ovládá opoziční strana (ve smyslu parlamentní opozice), mohl by i zde být prostý zákon poměrně stabilní.

Pokud bychom však nechtěli kvůli hejtmanům hazardovat i vyrovnaným hospodařením v obcích, nic nám nebrání podat návrh na zákony dva – jeden pro obce a jeden pro kraje.

¹ Dle mého názoru je kuriózní, že zákon nemohou navrhnout senátoři nebo prezident, ale účelem článku není debatovat o tom, komu má náležet zákonodárná iniciativa.

2 Co dokáže ekonomická svoboda

Tématem ekonomické svobody se zabývám dlouhodoběji. Heritage Foundation, jeden z think-tanků, které sestavují žebříček ekonomické svobody, popisuje ekonomickou svobodu takto:

„Ekonomická svoboda je základní právo každého člověka na nakládání se svou vlastní prací a majetkem. V ekonomicky svobodné společnosti mohou jedinci pracovat, vyrábět, spotřebovávat a investovat, jakkoliv chtějí, přičemž tato svoboda je státem jak chráněna, tak neomezována. V ekonomicky svobodných společnostech dovolují vlády práci, kapitálu i statkům, aby se volně pohybovaly, a nedonucují ani neomezují svobodu více, než je nezbytně nutné k ochraně a udržení svobody samotné.“

Ekonomové vědí, že to je právě ekonomická svoboda, co je základním stavebním kamenem hospodářského rozkvětu. Je možno snést řadu důkazů o tom, že země s vyšší ekonomickou svobodou mají vyšší hrubý domácí produkt, vyšší růst HDP, větší střední délku dožití, nižší míru korupce, nižší míru chudoby atd.

Kdo má pochybnosti o tabulkových datech, může se přesvědčit na vlastní oči. Čínská vláda od dob předsedy Denga² v 80. letech nastoupila cestu zvětšování ekonomické svobody. Jaké divy to dokáže, můžeme vidět na následující dvojici obrázků.

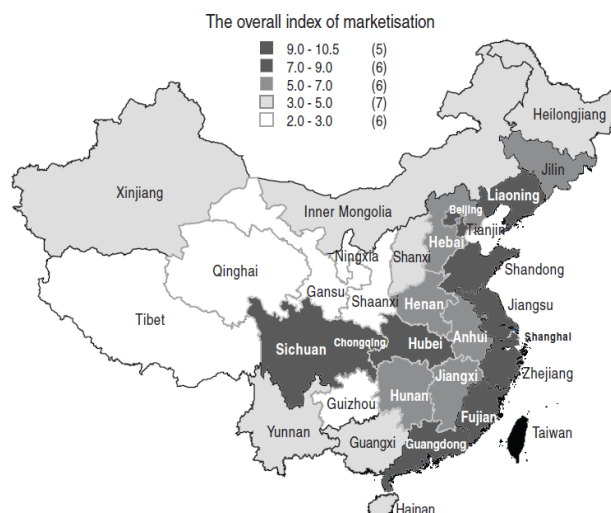
Jedná se o prakticky totožný pohled na čtvrť Pudong v čínské Šanghaji, momentálně největším městem na světě.³ Zatímco na levém obrázku vidíme pár domků a travnatou plochu (mluvíme o části z našeho pohledu za řekou), na pravém obrázku vidíme jednu z nejbohatších čtvrtí na světě, jíž dominuje jednak televizní věž a jednak Šanghajske světové finanční centrum („otvírák“). Rozdíl mezi těmito dvěma fotkami — kromě denní doby — je pouhých dvacet let, levá byla pořízena v roce 1990, pravá v roce 2010. Za dvacet let se dokáže doslova změnit svět, stačí lidské šikovnosti nestát v cestě.

O ekonomické svobodě v Číně jsem psal nedávno článek do Laissez Faire, dostupný je zde: <http://www.nechtenasbyt.cz/clanek/clanek-358.html>.

Proč je to důležité, když se bavíme o českých krajích? Odpověď poskytne následující obrázek:

² Deng Xiaoping, v českém přepisu známý jako Teng Siao-pching.

³ Viz http://www.geohive.com/earth/cy_notagg.aspx nebo http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_cities_proper_by_population

Obrázek pochází ze studie čínských ekonomů Wang, Fana a Zhu⁴ a jasně na něm jde vidět, že ekonomicky svobodnější provincie (ty tmavší) jsou ty bohatší na čele se Šanghají, Pekingem, Zhejiangem, Fujianem nebo Kantonem (Guangdong). Jsou to provincie, kam turisté jezdí do rozvinutých měst, jako jsou Šanghaj, Nanjing nebo Kanton (Guangzhou). Naopak světlé provincie jako např. Tibet nebo Xinjiang jsou navštěvovány pro své „tradiční“ chudé vesničky.⁵

Pokud může podstatný rozdíl v ekonomické svobodě existovat v Číně, může existovat i mezi českými kraji. Zastupitelé za Svobodné proto musí dbát na rozšiřování ekonomické svobody, zejména pokud se posílí autonomie krajů nebo obcí, aby jejich kraji takříkaje neujel vlak.

3 Co dokáže daňová soutěž

Zcela jistě se v jiných příspěvcích tohoto sborníku objevují dlouhodobější vize pro rozdělení České republiky do obcí a krajů, které si budou daňově konkurovat. Chtěl bych tuto argumentaci podpořit na datech ze Spojených států amerických.⁶

Alabama	4%	10%	Kentucky	6%	6%	North Dakota	5%	5%
Alaska	0.0%	7%	Louisiana	4%	9%	Ohio	5.5%	7.75%
Arizona	6.6%	10.6%	Maine	5%	5%	Oklahoma	4.5%	8.5%
Arkansas	6%	9.25%	Maryland	6%	6%	Oregon	0.0%	5%
California	7.25%	9.75%	Massachusetts	6.25%	6.25%	Pennsylvania	6%	8%
Colorado	2.9%	8.0%	Michigan	6%	6%	Puerto Rico	5.5%	7%
Connecticut	6.0%	6.35%	Minnesota	6.875%	7.775%	Rhode Island	7%	7%
Delaware	0.0%	0.0%	Mississippi	7%	9%	South Carolina	6%	9%
District of Columbia	6.0%	6.0%	Missouri	4.225%	9.241%	South Dakota	4%	6%
Florida	6%	7.5%	Montana	0.0%	3%	Tennessee	7%	9.75%

⁴ Studie dostupná zde: <http://epress.anu.edu.au/chinalink/pdf/ch03.pdf>

⁵ Samozřejmě jsou navštěvovány i kvůli přírodě. Krásnou přírodu lze ovšem nalézt i v bohatých provinciích.

⁶ Zdroj: http://en.wikipedia.org/wiki/Sales_taxes_in_the_United_States#Summary_table

Georgia	4%	8%	Nebraska	5.5%	7%	Texas	6.25%	8.25%
Hawaii	4%	4.712%	Nevada	6.85%	8.1%	Utah	5.95%	8.35%
Idaho	6%	6%	New Hampshire	0.0%	0.0%	Vermont	6%	7%
Illinois	6.25%	11.5%	New Jersey	7%	7%	Virginia	5%	5%
Indiana	7%	9%	New Mexico	5.125%	8.5625%	Washington	6.5%	9.5%
Iowa	6%	7%	New York	4%	8.875%	West Virginia	6%	6%
Kansas	6.3%	8.65%	North Carolina	4.75%	7.25%	Wisconsin	5%	5.6%
						Wyoming	4%	7%

U každého státu americké federace vidíme dvě čísla. Číslo v levém sloupečku znamená státní sazbu daně z obratu (sales tax), číslo vpravo pak její maximální výši v rámci daného státu danou místními přírážkami, např. ve státě New York činí tato daň 4 %, zatímco v New York City činí kuriózních 8,875 % vinou místní přírážky.

My zde v Evropské unii máme kartel vlád a nařízení z Bruselu, že daň ze spotřeby (u nás DPH, nikoliv daň z obratu) musí být minimálně 15 %, avšak v USA daňová konkurence států drží tuto daň v přijatelných mezích. V New Hampshire, jehož oficiálním mottem je *Live Free or Die*, pak dokonce žádná obecná státní ani místní daň z obratu není.

Laskavému čtenáři doporučuji podívat se také na District of Columbia, tedy federální okres, v němž sídlí hlavní město. Legislativu pro tento okres přijímá samotný Kongres USA, tedy politici, od kterých bychom asi nečekali zrovna daňovou střídmost. Avšak tento okres je obklíčen Virginíí a Marylandem, tedy jurisdikcemi s pěti- a šestiprocentní sazbou. Zákodárce si nemůže dovolit nastavit daň např. na evropských 15 %, protože např. do Virginie to je jenom přes řeku (navíc tam jezdí washingtonská MHD). Zcela nepřekvapivě proto musíme konstatovat, že daňová konkurence funguje. A že by v USA nastal *race to the bottom* a veřejné statky by přestaly existovat, jak prorokuje levice? Nezdá se mi.

Plyne mi z toho poučení, abychom se daňové konkurence obcí a krajů nebáli. Konkurence je zdravá a funguje.

4 Povinná literatura

- **Daniel Hannan:** *The New Road to Serfdom: A Letter of Warning to America (kniha porovnává EU a USA a varuje Američany, aby Evropu nenásledovali)*
- **Daniel Hannan, Douglas Carswell:** *The Plan: Twelve Months to Renew Britain (kniha plná právicových reformních nápadů)*
- **Johan Norberg:** *Globalizace* (v angličtině zdarma dostupné zde <http://africanliberty.org/pdf/GLOBAL%20CAPITALISM.pdf>) (vědecká kniha plná spousty a spousty čísel o tom, proč je globální kapitalismus dobrá věc)
- **Hans Adam II. Liechtenstein:** *Stát ve třetím tisíciletí (kniha o tom, jak má vypadat státní aparát, aby plnil to, co od něj občan chce)*